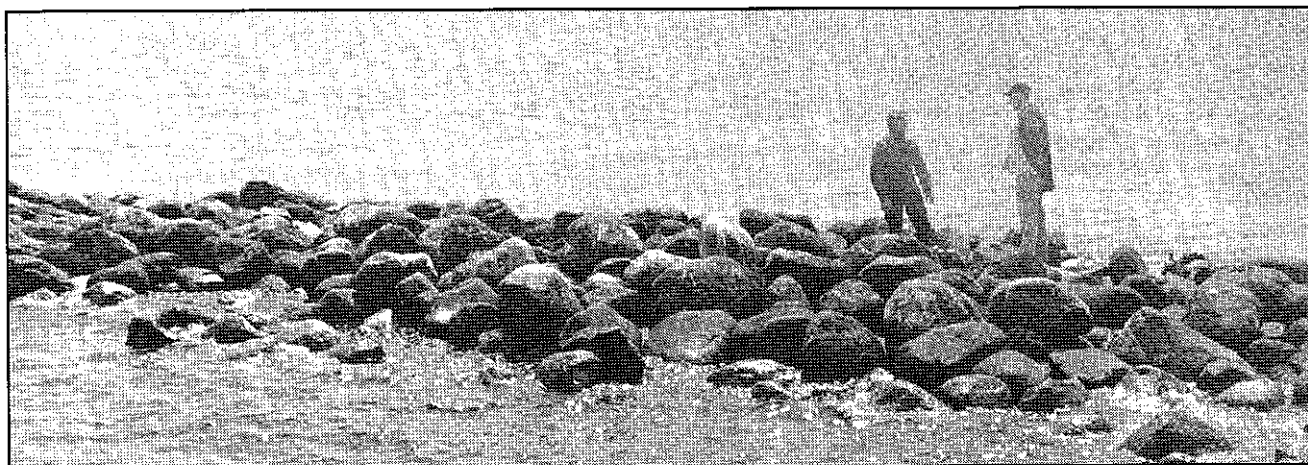

Skånsk submarin kultur och natur - en beskrivning

Havet, livets moder, är för de flesta människor något mycket oåtkomligt. Likväl är vi alla beronde av detta element. I Skåne, där kusten aldrig är långt borta, präglas vi speciellt av dess nyckfullhet lika väl som dess oemotståndliga dragningskraft, oavsett om det är för rekreation eller arbete. Kultur och natur i alla dess former finns i anknytning till våra kuster. Dessvärre har det hitintills varit få förunnat att studera det "land" som sträcker sig under vattenytan. Här döljer sig en i stor utsträckning utforskad värld innehållande spår av glädje men också mycken tragedi.

Av: Lars Hansen & Kjell Andersson.
Foto: Putte Hallberg

Under vinjetten "Skånsk submarin kultur & natur" sammankallade under vintern 1989/90 Institutionen för Geoteknologi vid Lunds tekniska högskola och stiftelsen Institutet för Kulturforskning (IK) ett stort antal föreläsare från institutioner, muséer, myndigheter, föreningar, massmedia, privatpersoner och studieorganisationer.

Målet med samlingen var att ge dessa intressenter möjligheter att deltaga i en tvärvetenskaplig och multimedial resa utmed den skånska kusten. De sammankallade erbjöds att kostnadsfritt i olika projekt utforma undersökningar med hjälp av professionella fältarbetsmetoder och personella resurser - såsom avancerade avsökings- och mätinstrument, dykare, båtar, fotografier på land och i marin miljö, videodokumentation på

land och i marin miljö, konstnärer, massmedia m fl.

Målet med resan var att bidra till en dokumentation av olika kultur- och naturobjekt i eller i anknytning till den marina miljön och samtidigt informera en större allmänhet om alla dess värden.

Grundtanken var att man genom aktiv forskning och en bred information kunde få till stånd en ökad respekt och förståelse för Skånes marina kultur och natur. Naturligtvis ger denna typ av projekt flera olika sidoeffekter, här kan omnämnas:

- Den viktiga kontakten mellan humanism, naturvetenskap och teknik.
- Massmedia kontra forskning (informationsbevakning/spridning).
- Forskning kontra folkbildningen.

Under vikingatiden och tidig medeltid byggdes på ett flertal olika platser runt de skånska och danska kusterna skärkar. Konstruerade av timmer och lavad sten, för användning som tilläggsplatser, omlastningsplats från större till mindre båtkonstruktioner och vågbrytare. Utanför det ur vikingatid högintressanta Löddeköpinge vid mynningen av Lödde å finns ett av dessa skär - "Löddekar".

I projektet inventerades olika bottenområden runt skäret. Komplext nog fann vår UV-fotograf Inge Lennmark att platsen med renspolade stenar var en högst intressant marinbiologisk plats, bl a dokumenterades här en spigghanes ivriga yngelvärd. På skäret dryftar Inge Lennmark dagens projekt med Sydsvenskans Lage Zetterberg.

- Forskning kontra dokumentation med konstnärer, video och foto.
- Teknik/analysanvändning i marint fältarbete.
- Samarbetet mellan yrkesmässiga och ideella resurser.
- Det tvära samarbetet över "sedvanliga" organisationsgränser.
- Kompetensspridning av marint fältarbete.

Resan planerades att redovisas i olika former: tidningsartiklar, TV dokumentation, föredrag, rapporter och avslutningsvis i en samlad vandringsutställning. I ett samarbete med varje projektansvarig organisation, Sydsvenskan och Studieförbundet Vuxenskolan planerades utmed hela resan olika föreläsningar och visningar. Meningen med detta var att allmänheten varje kväll skulle få möjlighet att ta del av dagens undersökningsresultat.

Resan

Resultatet av samlingen blev att det under våren 1990 projekterades ett stort antal undersökningsprojekt utmed den tänkta resrouten. Bland de inkomna förslagen och önskemålen valdes 16 olika projekt ut, alltifrån marinbiologi, undervattens- och maritimarkeologi, miljö, marin/kvärtärgeologi, kustteknik till historia. I projektet skulle närmare ett trettiotal institutioner, muséer, organisationer etc, totalt c:a 200 personer, genomföra en resa mellan den 6 till den 20 juni 1990 från Mölle i nordvästra Skåne till Åhus i den nordöstra delen.

Till de olika projekten ställdes stora resurser till förfogande i form av:

- Undersökningsbåtar med personal.
- Miniubåten sjöugglan med personal.
- Mesotech (instrument för undervattensavsökning) med personal.
- Dykare.
- Två stillbildsfotografer (land och under vatten) med fotolab.
- Två videofilmare (land och vatten, system BetaCam).
- Georadar med personal.
- Diverse vatten- och bottenprovtagningsinstrument.
- En tecknare.

Studieförbundet Vuxenskolan arrangerade tillsammans med projektet varje kväll föredrag i de olika hamnarna utmed resrouten. Här fick allmänheten direktkontakt med forskarna och deras resultat.

Prover och filmer kunde visas från dagens dokumentation och provtagning. Dagstidningen Sydsvenskan bevakade resan med att ha en journalist ombord på huvudfartyget under hela resan, härigenom kunde en läsekrets på uppemot en kvarts miljon människor följa resan och dess arbete. Under hela resans gång anordnades presskonferenser för lokaltidningar och lokalradioreportage. TV sände flera olika reportage i Rapport och Sydnytt om arbetet.

Resultatet

Samtliga inplanerade projekt kunde genomföras utom ett, som fick ställas in på grund av vädersituationen. Ett tjugotal föreläsningar genomfördes med olika föredragshållare som föreläste provmaterial och använde video, dia och overhead för att åskådliggöra sina ämnen. Föreläsningarna besöktes av lokalbefolkning, turister och speciellt tillresta, åldern på åhörarna varierade från små barn till "äldre" pensionärer.

Besöksfrekvensen varierade starkt från ett hundratal ned till ett tiotal personer. Många besökte även båtarna och berättade om lokala marina kultur och naturvärden.

Massmedia visade ett stort intresse för resan och följde ofta med under en halv eller en hel dag med journalist och fotograf.

Projektets egen stab av personal åstadkom en diger dokumentation av arbetet. Här kan omnämnas:

- 20 timmars videoupptagning ovan och under vatten.
- 2 000 stillbilder under vatten.
- 2 000 stillbilder ovan vattnet.
- 70 akvareller och teckningar.
- 20 timmars videoupptagning med sjöugglans kamera.
- 15 timmars grafiska diagram från georadarn.
- Ett femtiotal botten- och vattenprover.

Målet med resan var, som tidigare har beskrivits, att ge olika intressenter möjlighet att med avancerade metoder och resurser utföra en dokumentation av skånska marina kultur- och naturvärden. Samt att via olika media få till stånd en ökad respekt för dessa värden. Erfarenheter från resan visar att den var motiverad och att slående många gärna ser en uppföljning av en årligen återkommande samling av dylika resurser.

Att kombinera kultur och natur; humanister, naturvetare och teknologer; yrkesmänniskor och ideella var en utmaning i sig själv. Men i ett praktiskt och under fältarbetsmässiga förhållanden intima samarbeten uttraderas teoretiska gränsdragningar - ämnena vävs in i varandra, med en ömsesidig ökad respekt för dess olika värden.

Deltagarna och projektets "publik" har blivit många erfarenheter rikare. Inte endast på grund av redovisade resultat utan även av det engagemang som ett sådant här projekt för med sig. Engagemang som kanske kan vara grogunden för den ökade insikt, respekt, delaktighet och medvetenhet som såväl behövs idag för, i detta fall, Skånes submarina kultur och natur!

Projektets ekonomi

Organisationsmässigt har Institutionen för Geoteknologi och Institutet för Kulturforskning (IK) administrerat hela resan. Kostnader för administration, trycksaker, båthyra etc har täckts via medel från sponsring, donationer och gåvor.

Det största arbetet och maskinella resurser har dock ställts kostnadsfritt till förfogande. Utan dessa ideella insatser hade ett dylikt projekt varit ogenomfört, utan miljontals kronor i projektanslag.

Marin forskning sträckte sig i detta projektet också upp på land. Under medeltiden var städerna Skanör och Falsterbo södra Östersjöns viktigaste marina handelscentrum. Framför den medeltida Falsterbo kyrka hade arkeologerna indikationer på att den medeltida stadskärnan med torg och rådhus skulle kunna finnas kvar under de mäktiga sanddynerna. Här följer gående arkeologen Lars Ersgård från arkeologiska institutionen i Lund georadarteknikern Peter Ulriksen på sin mobila georadar. Radarn gav många intressanta utslag som under hösten kommer att analyseras.

Redovisning och uppföljning

Från resan finns ett stort dokumentärt material som kommer att användas till olika produktioner. Här skall först omnämnas att varje projektledare naturligtvis har tillgång till sitt dokumentära fältmaterial för användning i artiklar, föreläsningar och utställningar. Utöver detta kommer produktionsföretaget Made in Video AB att tillsammans med projektledningen att producera två st TV-program och två informationsfilmer för skolor, mässor och utställningar.

Tillsammans med Malmö sjöfartsmuseum planeras en utställningsproduktion med invigning den 14 december 1990. Utställningen kommer att få formen av en vandringsutställning och vänder sig till både en vuxen och en ungdomlig publik.

Till den sist nämnda kategorin planeras speciella arrangemang med visningar och temadagar för skolor. Tanken är att utställningen efter ett halvår i Malmö skall vandra runt den skånska kusten som en uppföljning av resan.

Ämnena inom utställningen är arkeologi och historia, biologi och miljö, marin/kvartärgeologi, flyghistoria, kustteknik, marint fältarbete och konst. Således en tvärvetenskaplig fördelning av ämnena. Projektets dokumentationsmaterial kommer till utställningen att kompletteras från medverkande institutioner och organisationers samlingar etc. Inte minst finns goda möjligheter att exponera unikt material från sjöfartsmuseets magasin. I utställningen används förutom sedvanliga montrar och skärmar även dia/videofilmer, interaktiv video; föreläsningsserier och marin konstutställning med mera.

Produktionen av utställningen behöver igångsättas i slutet av september 1990 för att vara färdig till mitten av december. Kostnaderna för produktionen är sammanlagt 421.000 kr. Malmö sjöfartsmuseum går in med en kostnadstäckning på 133.000 kr. Projektledningen avser att genom ansökningar till myndigheter, stiftelser och sponsring täcka övriga produktionskostnader på 288.000 kr.

Bestående namn

Under hösten kommer projektledningen att ta ställning om en uppföljning av resan skall ske under 1991.

Vinjetten "Skånsk Submarin Kultur & Natur kommer att omändras till "Skånsk Maritim Natur och Kultur". Detta som ett samlande namn (konto) till insamling av pengar för att genomföra maritima kultur- och naturstudier i eller i anknytning till skånska vatten.

Meningen med projektet var att dokumentera och informera. Här visar dagens projektledare Arne Samuelsson från Öresundsfonden sina botten- och vattenprover. Runt honom sitter från vänster naturfotograf Bo Pettersson, tecknaren Peter Larsson. Med ryggen mot kameran fotografen Inge Lennmark och Sydsvenskans "flytande" reporter Lage Zetterberg som varje kväll via medhavd dator sände texter och bilder till sin tidning.

